

GENT IN 1847

Het Hongerjaar

Op 15 oktober 1846 werd in ons land een algemene volkstelling en een algemene industriële telling gehouden. Om de geschiedenis van Gent in de tweede helft van de negentiende eeuw te begrijpen is het noodzakelijk even stil te staan bij de gegevens van de tellingen van 1846. Belangstellenden willen we verwijzen naar de grondige studie van Prof. J. Kruithof "De sociale samenstelling van de bevolking te Antwerpen, Brussel, Gent en Luik in 1846-1847". (Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, deel XI, 1957).

In 1847 had ons land 4.338.447 inwoners; vier steden telden meer dan 50.000 inwoners, nl. Brussel (123.874), Gent (103.977), Antwerpen (88.487) en Luik (75.961 inwoners). In 1847 was Gent dus de tweede stad van ons land met 2,4 % van de Belgische bevolking. De groep "personen met een inkomen" bedraagt te Gent 53,8 % van de bevolking (Brussel 49,1 %, Luik 47,7 %, Antwerpen 41,7 %).

GEGEVENS VAN DE VOLKSTELLING BETREFFENDE DE BEROEPSSTRUCTUUR TE GENT

1. Landbouw	842	1,52 %		
2. Grondeigenaars en renteniers	2.286	4,13 %		
3. Burgerlijke en militaire gepensioneerden	113	0,20 %		
4. Handelaars	3.906	7,06 %		
5. Onderofficieren en soldaten	2.889	5,22 %		
6. Dienstknechten en dienstboden	4.018	7,26 %		
7. Personen met een vrij beroep	696	1,26 %		
8. Ambtenaren en bedienden	1.458	2,63 %		
9. Diversen	2.440	4,41 %		
10. Personen werkzaam in het transportwezen	728	1,31 %		
11. Personen werkzaam in industrie en ambachten				
a) voeding	1.783	3,22 %		
b) kleding	5.901	10,67 %		
c) bouwbedrijf	4.133	7,47 %		
d) ameublement	939	1,70 %	28.421	51,38 %
e) textielindustrie	13.826	25,00 %		
f) metaalindustrie	747	1,35 %		
g) andere sectoren	1.092	1,97 %		
12. Dagloners en arbeiders zonder bepaald beroep	7.512	13,58 %		
Algemeen totaal :	55.309	100,00 %		

Op een soort bedrijvigheid na vertoont de beroepsstructuur van de vier steden slechts geringe verschillen, wat trouwens begrijpbaar is, gezien de bedrijven praktisch enkel in de lokale behoeften voorzien. De uitzondering is de textielindustrie, die te Gent 25 % van de personen met een inkomen

telt. Deze groep is als volgt samengesteld :

a) katoenindustrie : 57 ondernemingen met 7.527 arbeiders (gemiddeld 132 werklieden per onderneming)

b) vlasindustrie : 9 ondernemingen met 2.879 arbeiders (gemiddeld 320 werklieden per onderneming)

c) kantwerksters : 3.207

d) overige : 213.

Luik heeft wel als tegenhanger de metaalindustrie, maar samen met de arbeiders uit de kolenmijnen telt deze groep toch slechts 3.766 arbeiders of 10,4 o/o van de Luikse werknemers.

Gent was dus in 1846 wel de meest geïndustrialiseerde stad van België. J. Kruithof wijst er op, dat de Luikse industrie zich minder leent voor vrouwen- en kinderarbeid dan de Gentse textielnijverheid. Het aantal werkende vrouwen tussen 15 en 70 jaar is te Gent dan ook merkbaar hoger dan in de drie andere steden. (Gent 57 o/o, Luik 49 o/o, Brussel 48 o/o en Antwerpen 40 o/o.).

“De industrialisatie, stelt Kruithof vast, veroorzaakt een sterke aangroei van het proletariaat, van een klasse mensen, die bereid of liever verplicht is tegen lage lonen te werken. Het gevolg hiervan is, dat de man die als arbeider in de fabriek werkt, te weinig verdient om zijn gezin te kunnen onderhouden. Zijn vrouw en in veel gevallen ook zijn kinderen moeten werk zoeken om de noodzakelijke levenskosten te dekken.”

In verband met de kinderarbeid werden tijdens de periode 1864-1870 - wel ongeveer twintig jaar na de volkstelling van 1846, maar de toestand zal in 1846 wel niet beter geweest zijn - gemiddeld 235 jongens of 6,2 o/o van de bevolking en 162 meisjes of 4,7 o/o van de bevolking van de Gentse gemeentescholen jaarlijks tewerkgesteld in een fabriek. Hiervan waren 24,87 o/o van de jongens jonger dan 10 jaar en 51,74 o/o jonger dan 11 jaar; bij de meisjes waren 20,97 o/o jonger dan 10 jaar en 43,57 o/o jonger dan 11 jaar (1).

Kruithof komt tot het besluit “Te Gent is de industrialisatie het verst gevorderd en daardoor de algemene sociale toestand het slechts : het proletariaat is er zeer aanzienlijk, de personen die steun genieten zijn bijzonder talrijk, terwijl de burgerij betrekkelijk klein is.”

Op 3 januari verschijnt in de kranten een oproep van de bisschop aan de begoede personen van Gent om steun te verlenen aan liefdadige werken. De correctionele rechtbank veroordeelt een groot aantal personen wegens diefstal. Hierbij bevinden zich een elftal kinderen jonger dan achttien jaar : een kind van tien, drie kinderen van elf, een van twaalf, een van dertien, twee van veertien, een van zestien en twee van zeventien jaar. De kinderen worden tot hun achttiende jaar in het “boetingshuis” geplaatst.

(1) Bron : Renseignements statistiques sur les garçons (filles) qui ont quitté les écoles communales. (B.R.U.G. 223 B 6 (4)).

10 januari : Huisgezinnen uit de omliggende dorpen komen naar de stad en zijn hier zonder "levenshulp" noch onderkomen. Ze smeken om een aalmoes. In de Korte Munt verbrijzelden een man en vrouw de ruiten van een winkel. Daarna bleven ze onbeweeglijk staan tot ze door de politie naar de gevangenis werden gebracht.

13 januari : Het hulpcomité, opgericht na de oproep van de bisschop, is samengesteld uit de heren d'Hoop en Vergauwen, senators, Jules de Saint-Genois en de kanunniken De Mulder, Verduyn en De Decker, overste van de Broeders van Liefde.

De vier vrijmetselaarsloges van de stad hebben besloten vanaf woensdag 13 januari wekelijks een grote hoeveelheid broden uit te delen aan de armen gedurende de vier wintermaanden in hun vergaderingsplaatsen.

17 januari : Het Bureau van Weldadigheid deelt wekelijks 9.000 broden uit. In de "warmzaal" is het aantal armen, die zich aanbieden, het dubbel van vorig jaar. De armen ontvangen er 's morgens een stuk brood en een liter soep, 's middags krijgen ze bonen. Het hulpcomité heeft reeds 16.680 fr. ingezameld en deze som verdeeld aan de 62 behoeftigste gemeenten van de provincie. Ter gelegenheid van een dansfeest ingericht door de maatschappij "de Club" zullen op 23 januari meer dan 2.000 broden worden uitgedeeld.

20 januari : In de Gazette van Gent lezen we : "Het gouvernement heeft een subsidie van 350.000 fr. geschonken voor de armen in West-Vlaanderen. Ofschoon Oost-Vlaanderen aan de hevigste armoede ten prooi is en dat te Gent de straten als het ware met armen bezaaid zijn, hebben we het genoegen niet zulke tijding aan de medeburgers mede te delen."

Dinsdagochtend (19 januari) heeft men in het Schepenhuisstraatje een van honger stervende man gevonden, die te Evergem woonachtig is. Er wordt een buitengewone vertoning ingericht ten voordele van de armen. "Het schone Oestermeisje", "De nieuwe Landheer" en "Keizer Karel en de Berchemse Boer" worden opgevoerd. De prijzen : eerste rang : 4 fr., tweede rang : 2 fr., parquet : 1,60 fr.

22 januari : Op maandag 18 januari hebben vrijmaats bij de Walpoortbrug vier nieuwe broeders ontvangen. Na onder het drinken van een pint rivierwater de eed van trouw te hebben afgelegd, werden ze met zestig emmers koud water gereinigd en gedoopt. Duizenden nieuwsgierigen waren bij deze natte plechtigheid aanwezig. De straten zijn te Gent met armen opgevuld. Geheel de dag door wordt aan de deuren gebeld. Over dag wordt door de noodlijdenden bij winkeliers gestolen en de vensterruiten ingeslagen; 's avonds worden rustige burgers aangerand.

Er verschijnt een tweede lijst met de namen van 62 gemeenten, die

door het hulpcomité door de bisschop opgericht, samen 11.500 fr. hebben ontvangen.

27 januari : De bestendige bezoekers van het Salon Napoléon zullen in de loop van deze week een tweede uitdeling van 1.500 broden aan de armen doen. Gisteren had ook een tweede uitdeling van 900 broden door de maatschappij Cockeril buiten de Brugse poort plaats. Verder vermeldt de Gazette van Gent talrijke diefstallen en aanrandingen.

Op maandag 1 februari zal in de verkoopzaal van het Sint-Jorishof de verkoping beginnen van de Bibliotheca Willemsiana. Men weet, dat deze vermaarde boekerij, tot welker verzameling J.F. Willems zo veel jaren besteedde, vooral rijk is aan oorkonden omtrent de geschiedenis der Nederlanden.

Verder bevat de krant een artikel over het maalrecht en het recht op het geslacht vee.

MAALRECHT

	Op 100 kg. tarwe	Op 100 kg. rogge
Brussel : sedert 1830 afgeschafft		
Antwerpen	2,25 fr.	0,70 fr.
Gent	2,12 fr.	geen
Dendermonde	2,63 fr.	geen
Mechelen	1,50 fr.	0,47 fr.

Ter vervanging van het maalrecht werd te Brussel een belasting van vier fr. op 1.000 kg. steenkool geheven; te Gent bedraagt dit recht slechts 0,70 fr. per ton.

RECHT OP HET GESLACHT VEE

	Ossen	Stieren	Koeien en vaarzen
Brussel	27,95 fr.	24,40 fr.	17,10 fr.
Antwerpen	17,00 fr.	17,00 fr.	12,75 fr.
Gent	16,00 fr.	12,50 fr.	12,50 fr.

Blijkbaar publiceert de Gazette van Gent dit artikel om aan te tonen, dat te Gent de belastingen op brood en vlees lager zijn dan in andere steden.

De maatschappij Union heeft duizend broden uitgedeeld.

5 februari : Tijdens de voorbije maanden december en januari werd door het Weldadigheidsbureau uitgedeeld :

23.441 broden van 1,5 kg.	579 paar klompen
416.806 kg. steenkool	579 paar kousen
89.780 kg. aardappelen	850 katoenen dekens
905 hemden	19.082,09 fr. in geld.

5 februari : In de Gazette van Gent verschijnt een gedicht "Aen de Ryken" getekend P... Alhoewel het stuk geen literaire waarde heeft, toch publiceren we een deel van het gedicht om ons een beeld te vormen van toestanden en gevoelens in 1847.

Ja weet gy, o ryken, in uwe paleizen
Waer weelde u beveiligt voor kommeren vry,
Waer lagchende monden hun heil u bewyzen,
En 't wichtje u streelt ofwel speelt aen uw zy :
Wat pynen dien vader het herte beknellen,
Wen by zyne kinders met lompen bedekt
Ziet bloozen halfnaekt, en hun tranen ziet wellen
Op 't schamele strooi dat tot bed hun verstrekt ?

Wen 't jammergeklag "ik heb honger, o vader"
Zich droevig herhaelt als een stemme der dood,
En zwykend hy snikt met de handen te gader :
"Geef, God, geef toch myne arme kinderen brood !"
Ach ! wilt dan, o ryken, uw broer niet verstooten,
Er klopt in uw boezem geen marmerensteen;
En geven zal nog uwe goederen vergrooten,
Want 't geven verrykt, ja, het geven alleen.

Laet dan uwe handen de giften ontvloeijen,
Want Vlaenderen kwynt, ons schoon Vlaenderen sterft !
Eilaes ! lieve land, zal 'k u nooit meer zien bloeijen
Gy dat aller eeuwen bewondering erft ?
Waer duizende stemmen hun zaligheid zongen
Van 't duinenstrand tot 's zilvren Scheldenat heên,
En nu in een afgrond ter neder gedrongen
Slechts zuchten gefolterd door lyden en weên !

7 februari : Er zijn in Vlaanderen drie maal meer sterfgevallen dan geboorten. In januari 1847 waren te Gent 300 geboorten en 416 overlijdens.

Op de Groentemarkt is een koperen kan vol melk gestolen van een melkboerin van Oostakker.

10 februari : Op het plein aan het Spanjaardkasteel werd F. Van de W. oud 25 jaar, terechtgesteld wegens moord.
De toneelvereniging "Broedermin en Taalijver" heeft 1.200 tarwebroden uitgedeeld in het Hof van Flora.

12 februari : Door de grote duurte van de granen werden de brouwers

van Gent gedwongen de prijs van de uitzet te brengen op 23 fr. en de prijs van het dubbelbier op 29 fr. per ton.

Enkele veroordelingen door de correctionele rechtbank te Gent :

5 februari :

voor verbrijzelen van een ruit uit behoefte : twee maand
voor diefte van een brood bij een bakker uit behoefte : drie maand

28 februari :

voor stelen van drie broden : zes weken
voor stelen van aardappelen : twee maand
voor stelen van kippen en aardappelen : drie jaar.

3 maart : Zondagavond hebben tot wanhoop gedreven arme lieden ruiten ingeworpen in de Koestraat om in de gevangenis te worden opgesloten.

7 maart : Op zondag 7 maart werden twee tentoonstellingen geopend : de 18e tentoonstelling van schilderijen in de voorzaal van de universiteit en de 84e bloemententoonstelling in het Casino.

Onderzoeken we thans even de broodprijzen begin 1847.

	Tarwe gebuideld	Tarwe ongebuideld	Masteluin	Rogge
8 januari	47 cent.	36 cent.	—	28 cent.
29 januari	48 cent.	37 cent.	—	29 cent.
5 februari	49 cent.	37 cent.	33 cent.	29 cent.
16 februari	51 cent.	38 cent.	34 cent.	30 cent.
2 maart	52 cent.	39 cent.	35 cent.	30 cent.
7 maart	57 cent.	41 cent.	35 cent.	30 cent.
13 maart	60 cent.	44 cent.	38 cent.	30 cent.
19 maart	58 cent.	43 cent.	—	30 cent.
27 maart	56 cent.	42 cent.	36 cent.	30 cent.
17 april	58 cent.	44 cent.	39 cent.	33 cent.

We kunnen een ongelooflijke stijging van de prijs van het brood vaststellen. Begin maart besluit de gemeenteraad : "Als de prijs van het brood te boven gaat - voor roggebrood 30 centimes en voor ongebudeld tarwebrood 40 centimes - zal het deel boven voornoemde prijzen gedragen worden door de stadskas, te weten : geheel het bedrag voor het roggebrood en tot maximum vijf centimes voor het tarwebrood."

Op 1 maart waren in de gevangenis op de Coupure opgesloten : 296 mannen, 70 vrouwen en 64 kinderen onder de zestien jaar.

De Gazette van Gent meldt nog, dat te Brugge bakkerijen werden geplunderd; alle samenscholingen van meer dan vijf personen werden verboden.

Een schip met tarwe bestemd voor Frankrijk werd tussen Baarle-Drongen

STAD GENT.

BROODZETTING

VAN DEN 6 MAERT 1847,

Integaen den 9 Maert 1847.

Het Kollegie van Burgemeester en Schepenen, verrijkt het publiek dat, ingevolge de bestaende regt-maten en ten geringe der verhooging welke de graanen op de laatste markt hebben ondergren, de broodzetting zooda menen bepaald geweest zyn als volgt: voor het gebakkt tarwe brood 62 centimen, voor het ongebakkt tarwe brood 46 centimen, voor het masteleien brood 40 centimen, voor het rogge brood 32 centimen; maar, dat de bakkers der stad willende ter hulp komen aan de noodwendige en werkende lieden, en een ket: redelyk Reuker de afbreking van het bekket, waerom den inhaerd volk, vergaankelyken, vrijwillig hebben toegestaan, het den 16 deser maand, de verscheldene kwaliteiten van hand te verkoopen men do volgende en yermatende prysen: welke te rekenen van overmorgen dynsdag, degene der laatste broodzetting zullen verfangen.

Den kilogramme brood enkel tarw gebakkt	67 centimen.
Den kilogramme brood enkel tarw ongebakkt	41 "
Den kilogramme masteleien brood, half witte tarwe	35 "
en half rogge.	30 "
Den kilogramme rogge brood.	30 "

Het Kollegie van Burgemeester en Schepenen,
C. DE KERCHOVE.

Ter eerdnannic, de Secretaris, C. Van Heve.

Gent, den 7 Maert 1847.

Bevult van den Siedelyken Raed, van den 6 Maert 1847.

Art. 1. Te rekenen van den 16 deser maand en tot verre beschikking, wanneer den prys der broodzetting, voor wat het roggebrood bestryft 30 centimen zal te boven gaen, 40 centimen voor wat het enkel ongebakte tarw brood aangekt, en 35 centimen voor wat het masteleien brood bestryft, zal het overig door de stedelyke kas werden gedragen ten voordeete der werkende en noodwendige lieden van de stad, voor het geheel wat het rogge brood aangekt, en het bekoep van 5 centimen voor wat het ongebakkt tarwe en masteleien brood bestryft.

Art. 2. Het Kollegie, de commissie voor de loraanscheien en degene van lianonen zullen zich ten spoedigsten vergaderen en de middelen van uitvoer van het tegenswaerlyg bekket vaststellen.

De Burgemeester Voorzitter,
(Gel.) C. DE KERCHOVE.

Ter eerdnannic, de Gemeente-Secretaris, (Gel.) C. Van Heve.

Voor getykening afgeschryft, de Gemeente-Secretaris,

C. Van Heve.

Gent, by C. ANHOOT-BARCKMAN, Stadsdrucker, Koornmarkt.

en Leerne op de wijk Gaverland aangevallen en geplunderd. De minister van justitie heeft de procureurs-generaal verzocht krachtdadige maatregelen te nemen tegen onlusten. De minister van oorlog heeft aan de generaals zeer strenge bevelen gezonden ten einde volksofstanden te voorkomen.

Begin augustus verschijnen de personen, die beschuldigd werden het graanschip te Baarle te hebben geplunderd, voor de rechtbank. Van de 27 beschuldigten worden er 19 vrijgesproken, zes worden veroordeeld tot vijf jaar opsluiting, de twee overigen krijgen een lichte straf.

10 maart : Door de maatregel van de gemeenteraad wordt het brood goedkoper verkocht dan de werkelijke prijs.

	Werkelijke prijs	Verkoopprijs
Gebuideld tarwebrood	62 cent.	57 cent.
Ongebuideld tarwebrood	46 cent.	41 cent.
Masteluin	40 cent.	35 cent.
Roggebrood	32 cent.	30 cent.

Op 8 maart vaardigt het college van burgemeester en schepenen het volgende besluit uit : "De landbouwers kunnen blijven volharden de markten van de stad Gent zonder vrees en met de grootste verzekering bij te wonen; zij zullen aldaar alle veiligheid en de gewenste bescherming genieten".

De Gazette van Gent meldt onlusten te Luik, Verviers, Brussel, Dinant, Geraardsbergen.

12 maart : De Gazette van Gent publiceert een artikel over de ellende te Waarschoot. Deze gemeente telt ongeveer 5.800 inwoners.

In 1812 waren te Waarschoot 1.650 lijnwaadgetouwen in gebruik; het dagloon bedroeg 2,25 fr. Daarnaast waren er nog 2.030 handspinsters, die 0,50 fr. per dag verdienden. Het totale inkomen van deze huisarbeid bedroeg 1.418.250 fr. per jaar. In 1846 waren er nog 229 lijnwaadgetouwen (dagloon 0,75 fr.) en 530 handspinsters aan 0,18 fr. per dag. Dit geeft een jaarlijks inkomen van 80.145 fr. Het verschil met 1812 bedraagt dus 1.338.105 fr. Als besluit schrijft de krant "Moet men nog verwonderd zijn die menigte uitgehongerde en met vodden bedekte eertijds naarstige wevers te ontmoeten, wier bleke gekrompen en door ellende mismaakte gezichten de voorbijgangers van afschrik en medelijden het hart toenijpen, wier zwakke lichamen zich als schimmen door de straten bewegen. De helft van de bevolking is ingeschreven voor steun bij het Liefdadigheidsbureau."

17 maart : Wij krijgen een beschrijving van de "foor" op het Sint-Pietersplein. Naast kleine circussen is er ook een tent, waar twee Hollandse soldaten vechten tegen een Javaan, "die zijn broek heeft vergeten aan te doen" en die reeds met zijn braadspit een lelijke veeg aan een

van zijn vijanden heeft toegebracht. Er zijn ook tenten met geleerde honden en apen, met misvormde dieren en met geleerde vogels. Er is ook een tent met een "gigante calabresse, zo verschikkelijk groot, dat men bij donker weder moeite heeft om zijn hoofd te ontdekken". Er zijn ook enkele kramen met quincaille en met lekkernijen.

14 maart : Begin februari had de publicist Vandecasteele een brief gericht aan minister de Theux. Het kabinet de Theux-Malou (31 maart 1846 - 12 juni 1847) was het eerste homogeen katholiek ministerie. Het begin van de brief verscheen in de Journal des Flandres van 18 februari. Het begin luidt als volgt "Vous voulez donc laisser mourir ces populations de faim", s'est écrié un député des Flandres". Deze volksvertegenwoordiger was Rodenbach van Roeselare, die nochtans behoorde tot de meerderheid van het parlement. Aanvankelijk gebeurde er niets, maar na de onlusten te Brugge werd in de pers, die het kabinet steunde, de mening geopperd, dat Vandecasteele de oorzaak was van de onlusten. Vandecasteele werd aangehouden. Half maart werd de uitgever van de Journal des Flandres voor de rechter gedagvaard om onderhoord te worden in verband met de publicatie van de brief van Vandecasteele. Begin april werd de auteur van de brief over de armoede in Vlaanderen vrij gelaten.

21 maart : Te Gent worden twee straatzangers aangehouden, nl. de reizende muzikant Hoste, genaamd het Begijntje en Bogaert, gewezen dokwerker en dit om een lied te hebben gezongen over Jacob van Artevelde. Het lied begon aldus :

Komt vrienden in het ronde,

Zoo wel de armen als de rijken.

Spijtig hebben we de tekst niet kunnen terugvinden. De politie heeft een driehonderd tal exemplaren van het lied aangeslagen.

24 maart. Op 19 maart overleed Karel-Lodewijk Ledeganck te Gent. Hij werd geboren te Eeklo op 9 november 1805.

28 maart : Koornwindmolen te koop gestaan buiten de Brugse poort, genaamd "De Vlieghe" wijk Rooigem op kasseiweg Gent-Brugge. Groot 20,90 aren. Verkoop in de herberg "De Hulstenboom" buiten de Brugse poort.

31 maart : Het Spiegelhof aan de Coupure is verkocht voor 55.500 fr. aan de kolenhandelaar De Lattre. In 1837 werd deze eigendom gekocht voor 68.000 fr. door De Meulemeester. De grote zaal door de vereniging Sint-Cecilia gebouwd, kostte 80.000 fr.

3 april : De gemeenteraad beslist tot de rechtekking van de Brabantdam; een zijde zal niet veranderen, langs de overzijde zullen een aantal huizen worden afgebroken vanaf de Abeelstraat. Volgens de Gazette van Gent hebben deze huizen weinig waarde.

21 april : Zaterdag werden bij zeven bakkers in de tweede wijk 130 broden aangeslagen, die niet het vereiste gewicht hadden. Ze werden geschonken aan de Liefdadigheidswerkplaats. Ook in de derde wijk werden bij drie bakkers 72 broden aangeslagen.

Verscheidene bedelaars werden gisteren voor het inslaan van vensterruiten en het stelen van brood aangehouden.

25 april : Op zondag 25 april heeft de inhuldiging plaats van het nieuw paviljoen van de Sint-Jorisgilde. Het gebouw ontworpen door bouwmeester Leclerc-Restieaux staat op het einde van de Nieuwe Wandeling, bevat een koffiehuis en restaurant en op de eerste verdieping een grote feestzaal.

26 april : Enkele aangeslagen broden zouden lijnzaadmeel bevatten.

2 mei : Op 11 juni 1841 werd het genootschap H. Joannes Franciscus Regis opgericht met als doel armen te helpen met het kosteloos verschaffen van de nodige documenten voor het huwelijk tussen personen, die onwettig samenleven en voor het wettigen van onechte kinderen. Sedert haar oprichting tot einde december 1846 heeft de vereniging hulp verleend voor 563 huwelijken en voor het wettigen van 308 kinderen.

5 mei : Maandag bevond zich een arme dorpeling op de Coupure een aalmoes smekende om zijn honger te stillen. Radeloos geworden van niets te ontvangen wierp hij zich in het water. De conciërge van het Casino heeft de man kunnen redden.

Tot de nieuwe oogst kan de prijs van het brood niet dalen. Hierbij de evolutie van de prijzen tot half juli.

	Gebuideld brood	Ongebuideld brood	Masteluin	Rogge
24 april	58 cent.	44 cent.	41 cent.	36 cent.
8 mei	59 cent.	47 cent.	43 cent.	38 cent.
29 mei	57 cent.	45 cent.	41 cent.	38 cent.
12 juni	58 cent.	46 cent.	42 cent.	37 cent.
6 juli	57 cent.	45 cent.	40 cent.	34 cent.
17 juli	55 cent.	43 cent.	36 cent.	28 cent.

17 mei : Op maandag 17 mei werden in verschillende wijken van de stad en bijna tegelijkertijd bakkerijen aangevallen en geplunderd en werden een aantal winkels geheel of gedeeltelijk verwoest. De Gazette van Gent schrijft : "Hongerige magen hebben geen oren. Door het gebrek is de misnoegdheid bij de armen groot; ook de werkende klas is misnoegd daar de werklieden door de arbeid niet meer kunnen voorzien in hun onderhoud." Nog volgens de Gazette van Gent zou de meerderheid van de oproerlingen bestaan uit straatjongens. De politie was machteloos en het leger werd opgeroepen om de orde te handhaven.

Ook op dinsdag hadden nieuwe plunderingen plaats. Sterke patrouilles van linietroepen en van de ruitery doorkruisen de stad; de pompiers zijn bestendig onder de wapens. De Gazette van Gent meldt nog : "Op het Arteveldeplein hebben soldaten tot het uiterste gebracht een losbranding gedaan in de richting van de Keizer Karelstraat, waarop de plundersaars de wijk namen. Gelijkvormig de geest van hun instelling hebben de stads aloude hoofdgilden de wapens genomen om personen en eigendommen te beschermen."

In het verslag van de gemeenteraad van 18 mei lezen we : "Le bourgmestre dit que le conseil a été convoqué d'urgence par suite des désordres qui ont eu lieu dans la soirée du jour précédent et qui ont consisté dans l'enlèvement de vive force par la populace des pains et autres objets chez divers boulangers et la dévastation de leurs boutiques, désordres qui ont encore repris ce matin. A ce moment on vient réclamer la présence de monsieur le bourgmestre, ces désordres se reproduisant. Les désordres non obstant l'emploi de la force militaire ont continué jusqu'à une heure du matin". De gemeenteraad besluit, dat alle samschelingen van meer dan vijf personen op de openbare weg verboden zijn en dat de herbergen moeten gesloten worden om negen uur 's avonds. Verder lezen we nog in het verslag : "Le service de la troupe est extrêmement pénible pour repousser le désordre lorsqu'il se reproduit sur plusieurs points éloignés à la fois. Le bourgmestre a requis dès hier le commandant de la garde civique de concourir avec cette garde au maintien du bon ordre. Le collègue est autorisé à organiser quelques compagnies de volontaires, afin de concourir au maintien du bon ordre et de la tranquillité publique". Een afvaardiging van de gemeenteraad zal naar Brussel reizen om aan de regering de toestand van de katoen-nijverheid uit een te zetten. Reeds op 5 juni keurt de gemeenteraad een uitgave van 8.986 fr. goed om de aangerichte schade te vergoeden. Later worden nog vergoedingen aan bakkers verleend; de totale uitgave beliep 13.481,91 fr. (ongeveer vier miljoen in onze huidige munt.) In totaal werden 63 bakkerijen geplunderd. Voor de plunderingen verscheen 51 betichten voor de correctionele rechtbank op 19 september : 41 mannen en 10 vrouwen. Een vierde van de betichten was jonger dan twintig jaar, waarbij twee kinderen van dertien en twee kinderen van veertien jaar. Enkele betichten worden met hun bijnaam vernoemd : Jan den Beer, Gust de pijpenmaker, den Duim. Onder de betichten is een "solferstekverkoper". Op 22 september volgt de uitspraak : een persoon : vijf jaar opsluiting en vijf jaar onder toezicht
vijf personen : drie jaar opsluiting
vier personen : twee jaar opsluiting
Verder : 18 maand (2 pers.), 15 maand (1 pers.) 12 maand (2 pers.), 6 maand (5 pers.), 4 maand (6 pers.), 3 maand (5 pers.) en 2 maand (3 pers.); vijf werden vrij gesproken "als hebbende zonder kennis van zaken gehandeld" maar werden voor vier jaar in het "huis van correctie" geplaatst, vijf werden vrijgesproken, vier waren afwezig wegens

ziekte en twee waren overleden. Een betichte verklaarde "Ik ken geen handwerk en zal gedwongen zijn, wanneer ik de gevangenis verlaat, hetgeen ik gedaan heb, opnieuw te doen".

20 mei : Het verhaal is eentonig, maar om de schrijnende ellende aan te voelen, moeten we verder vertellen. Op 20 mei spreekt de correctionele rechtbank te Gent de volgende straffen uit : drie personen voor het stelen van wortels : elk zes maand; een andere voor hetzelfde feit : drie maand. Voor het stelen van nieuw geplante aardappelen : vier maand. Vier personen : voor het breken van ruiten en het stelen van koeken : elk dertien maand.

30 mei : Een nieuwe gilde van de kleine kruisboog is buiten de Heuvelpoort in de estaminet "De Vier Winden" opgericht onder de benaming "Jan I, hertog van Brabant". De Café Suisse is verrijkt met een spiegel van 3,04 m. op 2,24 m.; het is de grootste spiegel te Gent.

2 juni : Op de graanmarkt dalen de prijzen : van drie tot vier frank per hl. tarwe en twee frank per hl. rogge. Dit is te verklaren door het feit, dat de opkopers thans hun graan wensen te verkopen voor de nieuwe oogst. Sedert 11 mei wordt de pegel niet meer toegepast; de bakkers beweren tegen de prijs van de pegel hun brood niet te kunnen verkopen. De volgende tabel geeft de broodprijzen aan op 1 juni in 1845, 1846 en 1847.

	1845	1846	1847
gebuideld	37 c.	43 c.	57 c.
ongebuideld	30 c.	33 c.	45 c.
masteluin	22 c.	27 c.	41 c.
rogge	18 c.	21 c.	36 c.

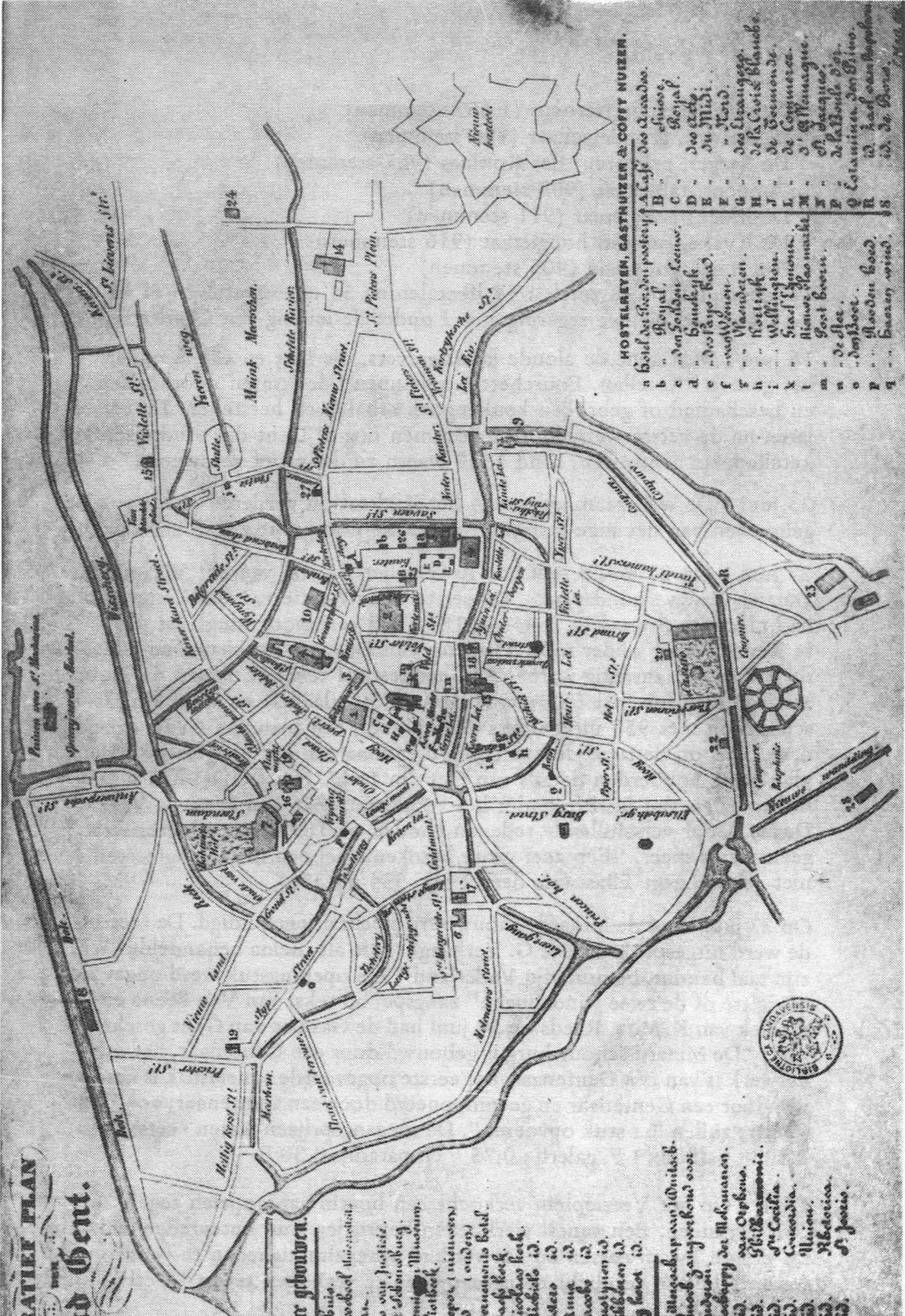
8 juni : Op 8 juni hadden verkiezingen plaats voor de kamer. Er waren tien kiesbureaus : vier op het stadhuis, in het gasthof "De Boer" in de Sleepstraat, in de "Hertog van Wellington" in de Drabstraat, in de herberg "De Prins" in de Ramen, in het Lakenmetershuis, in het justitiepaleis en in de rechtbank van eerste aanleg in de Volderstraat.

Daar we in de toekomst de namen van de kandidaten nog zullen ontmoeten, hierbij dan de uitslag van de verkiezing. In het arrondissement behaalden de liberalen de zeven zetels :

- Delehaye, advocaat (1.421 stemmen)
- Manilius, katoenfabrikant (1.390 stemmen)
- d'Elhougne, advocaat (1.409 stemmen)
- graaf Charles D'Hane (1.286 stemmen)
- Hendrik Vispoel, grondeigenaar (1.331 stemmen)
- Eug. Van Huffel, advocaat (1.357 stemmen)
- T'Kint-De Naeyer, grondeigenaar (1.344 stemmen)

De kandidaten van de conservatieven waren :

FIGURATIEF PLAN
van
Stad Gent.

Opmerken ghewen.

- 1 Stadhuys.
- 2 Grootsteel Huysdierck.
- 3 Belfort.
- 4 Belfort van Justitie.
- 5 Groot Schamburg.
- 6 Academie; Museum.
- 7 Biskopskerck.
- 8 Cattedrae (ruinen)
- 9 id (ouders)
- 10 Zouvenantskerk Beld.
- 11 St. Barb's kerck.
- 12 St. Nicolaas kerck.
- 13 St. Michiels id.
- 14 St. Pieters id.
- 15 St. Anns id.
- 16 St. Jacobs id.
- 17 Augustijnen id.
- 18 St. Salvator id.
- 19 Belfort kerck id.

- 20 West Waaschepuy van Willems.
 21 Waaschepuy van verbondt oost
 Waaschepuy.
 22 Waaschepuy de Macmanen.
 23 Oost Oepens.
 24 St. Eustachius.
 25 St. Cecilia.
 26 Guendia.
 27 Alton.
 28 Altonica.
 29 St. Joris.

- HOTELRIJEN, GASTHUIZEN & COFFY HUIZEN.**
a	Hotel de France du posten	A	Café Des Acad.
b	Hotel Royal.	B	Chinois
c	den Golden Leeuw.	C	Royal.
d	Handyk	D	Des Arts
e	des Pays Bas.	E	du Midi.
f	van Weyden.	F	Van
g	Wanderen.	G	des Ursingegh.
h	Wastighe.	H	de La Croix Blanche
i	Washington.	I	de Geenen de.
j	St. Janskerk.	J	de Commere.
k	St. Janskerk.	K	St. Janskerk.
l	St. Janskerk.	L	St. Janskerk.
m	St. Janskerk.	M	St. Janskerk.
n	St. Janskerk.	N	St. Janskerk.
o	St. Janskerk.	O	St. Janskerk.
p	St. Janskerk.	P	St. Janskerk.
q	St. Janskerk.	Q	St. Janskerk.
r	St. Janskerk.	R	St. Janskerk.
s	St. Janskerk.	S	St. Janskerk.

Desmaesières, gouverneur (1.067 stemmen)
H. Kervyn, grondeigenaar (986 stemmen)
De Saeger, procureur des Konings (967 stemmen)
Coppens, fabrikant (908 stemmen)
De Block, hoogleraar (911 stemmen)
De Rycke, rustend hoogleraar (916 stemmen)
Nuyttens, koopman (905 stemmen)

De kamer telde 108 zetels : 54 liberalen en 54 conservatieven of katholieken. De nieuwe regering stond onder de leiding van Charles Rogier.

16 juni : Men kent de aloude landzwerwers, die hier en elders onder het geroep "Ketellap. Fourchetten vertinnen" de straten doorkruisen en beschadigd of gebroken keukengerei afhalen en herstellen. De eerste jaren na de eerste wereldoorlog kon men nog te Gent die rondreizende ketellappers aantreffen; rond 1930 waren ze definitief verdwenen.

23 juni : De werkzaamheden aan het Zuidstation vorderen goed; ook de gebouwen van het nieuw station buiten de Dampoort zijn bijna klaar.

27 juni : Op 27 en 28 juni had te Gent het festival van het Vlaamsch-Duitsch Zangverbond plaats. De eerste manifestatie van het Zangverbond had plaats te Brussel in 1845. In 1846 had een groot zangfeest plaats te Keulen, waar onder meer Prudens Van Duyse, Conscience en Nolet de Brauwere aanwezig waren. Aan het festival te Gent namen 41 Duitse zangverenigingen met 529 uitvoerders en 50 Vlaamse en Waalse maatschappijen met 950 uitvoerders deel. Hierbij een plan van Gent, dat gedrukt was op de rugzijde van het programma van het zangfestival. Het plan geeft honderden details van Gent in 1847. Het festival had plaats in het paleis van justitie onder het voorzitterschap van Prudens Van Duyse. Door verschillende redenen hadden na 1847 deze zangfestivals geen plaats meer. "Een zeer grote betekenis hebben deze zangfeesten niet gehad" zegt Elias. (zie deel 2 blz. 354 en 355).

Op 27 juni werd de Minard-schouwburg plechtig ingehuldigd. De feestrede werd uitgesproken door G. Verhaeghe, die als thema behandelde "Wie zijn taal bemint, bemint zijn Vaderland". Als openingstuk werd opgevoerd "Brigitte of de twee vondelingen" zangspel op tekst van Van Peene en muziek van K. Miry. Reeds op 20 juni had de Gazette van Gent geschreven : "De Minard-schouwburg is gebouwd door een Gentenaar, het schilderwerk is van een Gentenaar, het eerste opgevoerde toneelstuk is geschreven door een Gentenaar en gecomponeerd door een Gentenaar; ook Gentenaars zullen het stuk opvoeren". De toegangsprijzen waren : eerste rij : 2,50 F, balkon : 1 F, galerij : 0,75 F en paradijs 0,30 F.

7 juli : Op het Veerleplein verkocht een boerin aardappelen tegen 26 cent per steen. Een aantal werklieden betuigden hun ontevredenheid. De politie kwam tussen en om verdere onregelmatigheden te voorkomen, werd de boerin verplicht de aardappelen te verkopen tegen 18 cent.

's Anderendaags waren er opnieuw moeilijkheden. De politie heeft bepaald, dat de nieuwe aardappelen nu tegen 15 cent per steen moeten verkocht worden.

25 juli : Op zondag 25 juli heeft er te Drongen in de herberg De Boomgaard een waterfeest plaats. De volgende prijzen werden uitgereikt :

eerste prijs : een horloge

tweede prijs : een nieuw modische pantalon

derde prijs : een schone witte kiel

vierde prijs : een sterke blauwe kiel

vijfde prijs : een schone zijden halsdoek en een snel gebraden paling of wel een gebakken snoek met alle toebehoorten, waaronder een stoop Krabeleere of Uytzet.

24 juli : Op 24 juli aanvaardde de gemeenteraad een schenking van 100.000 fr. door J. Van Caeneghem voor de bouw op de Coupure van een godshuis voor behoeftige blinden. Het gesticht zal gebouwd worden in 1852 - 1855 naar de plannen van architect Van Huffel. Van Caeneghem werd geboren te Ledeberg in 1764. Hij wist een aanzienlijk vermogen te verwerven. In 1845 schonk hij naamloos het bronzen borstbeeld van Jacob van Artevelde gemaakt door De Vigne aan de stad Gent. Hij overleed te Gent op 29 juni 1847 en werd begraven te Bellem. Het graf bestaat nog en bevindt zich rechts van de kerk. Op de gedenksteen staat de volgende tekst, opgesteld door Prudens Van Duyse : "Door het werk, dat hij gedurig aan ontelbare arbeiders, 50 jaar lang wist te geven om de omliggende heiden en boschgronden vruchtbaar te maken, mag hij de verlichte weldoener dezer streek genoemd worden".

Toen de wijk van het Nieuwland werd veranderd, werd in 1864 zijn naam gegeven aan een straat bij het Godshuishammeken. (zie V. Fris : De Historische Persoonsnamen der straten van Gent)

30 juli : In de herberg Nantes aan de Vleeshuisbrug werd een liefdadige vereniging opgericht met als doel aardappelen te kopen en ze aan verminderde prijs te verkopen. Tijdens de periode 9 tot 29 juli werden 33.244 kg. aardappelen gekocht voor 2.809 fr. en verkocht voor 1.521 fr. In totaal heeft het genootschap 81.500 kg. aardappelen verkocht. De schilderijenverzameling tellende 146 stukken van wijlen Egide van Laerebeke, wonende in de Peperstraat, werd verkocht. De verzameling bevatte onder meer werken van de Crayer, Teniers, de Noter, Ruysdael en Breugel. In het midden van de negentiende eeuw waren te Gent ongeveer een zeventigtal particulieren, die een schilderijen kabinet hadden; de grote herenhuizen van die tijd schonken voldoende plaatsruimte.

6 augustus : Op vrijdag 30 juli werd een zekere Raman op de graanmarkt aangehouden om granen aan hogere prijzen te hebben opgekocht. Hij wordt beticht van overbieding en in het tuchthuis opgesloten. Op 14 augustus werd Raman veroordeeld tot een jaar gevangenis en duizend

frank boete.

Het toneelgezelschap Broedermin en Taelyver zal het toneeljaar openen met het stuk "Willem van Dampierre" door Van Peene.

11 augustus : Veel bakkers weigeren brood te verkopen aan de vastgestelde prijs. De Gazette van Gent geeft zijn lezers de raad de feiten aan de politie kenbaar te maken. Bij andere bakkers zouden de broden niet het vereiste gewicht hebben.

15 augustus : De Waesche spoorweg van Gent naar Beveren-Waes wordt geopend; er zijn vier treinen per dag.

18 augustus : De korenwindmolen aan het Spanjaardkasteel is te huur.

20 augustus : Men is bezig buiten de Antwerpse poort de windmolen, die zich langs de grote weg in de nabijheid van de herberg Het Meulken bevindt, naar de Dendermondse steenweg te vervoeren.

22 augustus : Tijdens een godsdienstige plechtigheid in de Onze Lieve Vrouwekerk op het Sint-Pietersplein werd een nieuw orgel ingewijd. Het orgel werd gebouwd door Van Peteghem en is 36 voet hoog.

1 september : De twintigste tentoonstelling van schilderijen wordt gehouden. (bespreking in de Gazette van Gent op 23.7, 28.7, 8.8, 13.8, 20.8, 22.8 en 1.9). Het reglement van de tentoonstelling verbiedt, dat gewapende soldaten de zaal betreden. In 1844 werd aan de manschappen, die dit verbod wilden overtreden, het reglement voorgelegd. Crossée, kolonel van het achtste regiment, die daar aanwezig was, vertrapte het reglement en deed zijn manschappen gewapend de zaal binnentreden. De Gazette van Gent betreurt, dat dezelfde Crossée thans aangeduid werd om generaal Leboutte te Gent te vervangen. Generaal Leboutte werd in 1804 ingelijfd in het regiment der oude garde. Van de slag van Austerlitz tot Waterloo nam hij aan al de veldtochten van het keizerrijk deel.

10 september : De gezusters Van Loo lang bekend voor hun frisse en lekkere oesters, hebben de eer het publiek te laten weten, als dat er ten hunne huize in de Korte Meir 10 alle dagen verse oesters te bekomen zijn.

11 september : De gemeenteraad keurt een nieuw reglement op de aardappelmarkt goed. Het gebruik aardappelen per zak te verkopen wordt verboden.

De verkoop mag enkel geschieden per kg. of per hl. Er zullen een of twee gezworen wegers-meters worden aangesteld. De vergoeding wordt bepaald op vijf centimes per weging-meting ten laste van de verkoper. Tevens wordt de aardappelmarkt verplaatst naar het Arteveldeplein en dit omdat de Graslei, waar de markt gehouden werd, te smal is.

26 september : Achter de estaminet "De Champs Elysées" buiten de Brugse poort, wordt een nieuwe danszaal gebouwd van 103 voet op 44 voet; rond de zaal loopt een galerij. De zaal zal met gas worden verlicht. De voormalige Champs Elysées zal nu Cité de Gand worden genoemd.

3 oktober : In het Casino heeft een herfsttentoonstelling van bloemen plaats.

6 november : Te Gent verschijnt de brochure "Vlaemsche Beweging. Verklaring van Grondbeginselen door de verdedigers der Nederduitsche volksregten aen hunne landgenooten gegeven". Het stuk werd opgesteld door Snellaert naar een ontwerp van Conscience. Het programma telt twaalf punten, waaronder het gebruik van het Nederduits in het gerecht wanneer de beschuldigde tot de Vlaamse bevolking hoort, het gebruik van het Nederduits in de Vlaamse provincie- en gemeenteraden, geen benoemingen meer van Vlaamsonkundige ambtenaars in het Vlaamse land. Op 28 november verschijnt in de Gazette van Gent een brief van Prudens Van Duyse, waarin hij het manifest bij treedt. Van Duyse meent echter dat men ongelijk had het manifest naamloos uit te geven. Op 10 december verschijnt het bericht, dat het manifest door geheel het Vlaams Gezelschap werd goedgekeurd. (zie Elias deel 2, blz. 202 en volgende).

11 december : De gemeenteraad vraagt aan de minister van Binnenlandse Zaken een tussenkomst in de werken tot behoud van de overblijfselen van de Sint-Baafsabdij.

Kijken we thans even naar de evolutie van de broodprijzen.

	Tarwe gebuid	Tarwe ongebuid	Masteluin	Rogge
24 juli	55 c.	43 c.	36 c.	25 c.
31 juli	53 c.	42 c.	31 c.	18 c.
14 augustus	44 c.	33 c.	26 c.	18 c.
4 september	39 c.	32 c.	24 c.	17 c.
9 oktober	43 c.	34 c.	26 c.	18 c.
30 oktober	37 c.	30 c.	23 c.	16 c.
20 november	39 c.	31 c.	24 c.	17 c.

1847 is ten einde. In 1847 stierf Felix Mendelssohn en werd Thomas Alva Edison geboren; Emily Brontë publiceerde haar boek "Wuthering Heights" en Berlioz schreef zijn "Damnation de Faust". In Engeland werd door Simpson de eerste chloroform-narcose toegepast en Sobrero vervaardigde nitroglycerine.

In 1847 werden te Gent 3.432 kinderen geboren, maar stierven ook 3.434 inwoners of 33,34 sterfgevallen op duizend inwoners, waardoor voor de eerste maal sedert 1833 een negatief verschil ontstaat tussen geboorten en sterfgevallen. Wel stijgt de bevolking, omdat in 1847 3.895 personen immigreren, terwijl slechts 2.467 inwoners emigreren.

Het Liefdadigheidsbureau steunde in 1847 4.147 gezinnen tellende 16.588 personen het ganse jaar, alsook 4.257 gezinnen met 17.028 personen tijdelijk. In totaal werden 33.616 personen ondersteund of 31 % van de bevolking. De toelagen verleend door het stadsbestuur om de prijs van het brood te drukken, vergde een onvoorziene buitengewone uitgave van 200.000 frank. In 1846 werkten in het metaalbedrijf Phoenix 600 werklieden; in september 1847 zijn slechts 300 werklieden aan 't werk en dit slechts acht uur per dag. Met de oogst van 1847 worden de broodprijzen weer normaal en vermindert de honger en de ellende. Een verschrikkelijk jaar is voorbij, maar ... er staan nog donkere jaren voor de deur.

M. STEELS

DE SINT-JORISGILDE TE GENT

De Sint-Jorisgilde, een der vier hoofdgilden, was zeker wel de voornaamste gilde van Gent. Toen het buskruit nog onbekend was, waren het de kruisboogschutters en voetboogschutters, die het gevaarlijkste wapen hanteerden.

De kruisboog bestaat uit een houten of stalen boog, bevestigd aan een eikenhouten lade, waarin de pijl wordt gelegd. De pees wordt bij het spannen achter een nok gebracht, welke bij het afschieten door middel van een trekker om laag gebracht wordt, waardoor de pees naar voren schiet. De kruisboog zou reeds bij de Chinezen en bij de Romeinen in gebruik geweest zijn; in de vroege middeleeuwen verdwijnt de kruisboog. Hij komt weer in gebruik rond de tiende eeuw en kent een bloeiperiode in de twaalfde eeuw. Op het Lateraans Concilie van 1139 werd het gebruik van de kruisboog verboden, maar natuurlijk zonder resultaat. De pijlen afgeschoten met een kruisboog, zijn korter en dikker dan gewone pijlen en zijn meestal van een stalen punt voorzien. (naar Winkler Prins, deel 2 : artikel "armborst".)

De Sint-Jorisgilde was aanvankelijk een militaire gilde. Ten tijde van Jacob van Artevelde nam de Sint-Jorisgilde deel aan de militaire tochten naar Assenede, Biervliet, Brugge (1338), in 1339 trok de gilde naar Kortrijk, Ieperen en Doornik, in 1340 naar Kassel en Sluis. Na de invoering van de vuurwapens zal de gilde geleidelijk overgaan tot een gilde, die zorgde voor de ontspanning van zijn leden.

De oudste documenten dagtekenen van ongeveer 1.340. Dan bezat de Sint-Jorisgilde een schietstand en een lokaal bij de Vijf Windgaten. Rond 1381 kocht de gilde een huis en een stuk grond bij het Belfort en de Sint-Jansstraat. Volgens de ordonnantie van 1413 bestond de